

Қарз васиятдан авлодир

Image not found or type unknown

07:30 / 01.03.2024 1823

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

وَاجِدٍ لِّكُلِّ وِلَايَةٍ اَلْتَّصِفُ فَهِيَ وَاحِدَةٌ كَانَتْ وَاِنْ تَرَكَ مَا تُلْتَمَسُ فَلَهُنَّ اَثْنَتَيْنِ فَوْقَ نِسَاءٍ كُنَّ فَاِنْ اَلْاُنثِيَيْنِ حَظٌّ مِّثْلُ الذَّكَرِ اَوْلَادِكُمْ فِي اَللّٰهِ يُوَصِّيْكُمْ
ءَاَبَاؤُكُمْ دِيْنَ اَوْ يَهَا يُوصِي وَصِيَّتِهِ بَعْدَ مِّنَ السُّدُسِ فَلِاُمِّهِ اِخْوَةٌ لَهُ كَانَتْ فَاِنْ اَلتُّلثُ فَلِاُمِّهِ اَبَوَاهُ وَوَرِثَتُهُ وَلِدٌ لَهُ يَكُنْ لَّهُ فَاِنْ وَلِدٌ لَهُ كَانَ اِنْ تَرَكَ وَمِمَّا اَلسُّدُسِ وَمِمَّا
حَكِيْمًا عَلِيْمًا كَانَ اَللّٰهُ اِنْ اَللّٰهُ مِّنْ فَرِيضَةٍ نَّفَعَا لِكُرْبٍ اَقْرَبُ اَيُّهُمْ تَدْرُونَ لَا وَاَبْنَاؤُكُمْ

«У қилган васият ёки қарз (адо этилгани)дан сўнг...» (Нисо сураси, 11-оят).

Ояти кариманинг зоҳири васият қарздан олдин туришига далолат қилади. Лекин аслида иш бунинг аксидир: қарз васиятдан авлодир. Аввало марҳумнинг қарзлари адо қилиниб, кейин унинг васияти амалга

оширилади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам шундай ҳукм қилганлар.

هُنَّ عُهُلٌ لِّإِيضَرِّ يَلَعُ نَعَّيْ وَر
هَذِهِ نُوُزُقَاتُ لِمُكِّنَا: لَأَقُ هُنَّ
وَسَرَّ نِإِو □ □ □ □ □ 3/4 1/2 ةَيَّ أَلِ
هُيَّ لَعُهُلٌ لِّإِي صُهُلٌ
لُبَقِ نِي دِلَابِ يَضَقُ مَلَسَ وَ
دَمَحَ أَوْ يِ ذِمَّرْتِ لَأُ هَا وَرِ ةَيَّ صَوْلِ
مُكِّنَا خُلُ أَوْ

Алий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Сизлар «У қилган васият ёки қарз(адо этилгани)дан сўнг» оятини ўқияпсизлар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса қарзни васиятдан олдин адо этишни ҳукм қилганлар» (Термизий, Аҳмад ва Ҳоким ривоят қилган).

Ҳикмат. Қарзнинг васиятдан олдин бўлишининг ҳикмати шуки, қарз қарздорнинг зиммасида унинг вафотидан олдин ҳам, кейин ҳам собитдир. Қарзнинг эгаси, яъни қарзини сўраб турган одам тайин. Ҳақдор меросхўрлардан ўз ҳаққини талаб қилиб, ҳатто уни ундириш учун судга мурожаат қилиши ҳам мумкин. Васиятда эса бундай эмас, чунки васият холис инъомдир, у одамлар томонидан талаб қилинадиган нарса эмас. Аллоҳ табарока ва таоло васият ишида одамлар эътиборсизлик қилмаслиги, меросхўрлар уни адо қилишда хасислик қилмаслиги учун васиятни қарздан олдин зикр қилган. Бундан огоҳ бўлайлик!

Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилади:

نَفَعَالِكُمْ أَقْرَبُ إِلَيْهِمْ تَدْرُونَ لَا وَأَبْنَاؤُكُمْ ءَابَاؤُكُمْ

«Ота-оналарингиз ва фарзандларингиздан қай бирлари сиз учун манфаатлироқ эканини билмайсизлар» (Нисо сураси, 11-оят).

Бу ояти каримада меросни тақсимлашни Аллоҳ табарока ва таоло Ўз зиммасига олганлигига ишора бордир. У зот бу тақсимотни бандаларидан ҳеч бирига ташлаб қўймади, чунки одамзод қанчалик адолатнинг рўёбга чиқишини хоҳласа ҳам, унга мукамал кўринишда ета олмайди. Оятдаги тақсимотдагидек адолат қилишга кучи етмайди, чунки улар фарзандлари ва ота-оналарининг қайси бири ўзларига манфаатлироқ эканини билишмайди. Қудрати буюк бўлган Аллоҳ эса ҳақимдир, алиймдир. У Зот тақсимда адолат қилди, беришда барчани рози қилди.

يُوفُونَ لِقَوْمِهِمْ حُكْمًا إِنَّ اللَّهَ مِنْ أَحْسَنِ مَنِ بَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ الْأَرْحَمَ

«Аниқ ишонадиган қавмлар учун Аллоҳдан кўра ҳукми яхшироқ ким бор?!» (Моида сураси, 50-оят).

«Ислом шариатида мерос илми» китобидан

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 24 августдаги 03-07/5163-рақамли ҳамда 2022 йил 27 сентябрдаги 03-07/7348-рақамли хулосалари асосида тайёрланган.